

De verspreiding van *Hyloicus pinastri* (Linnaeus, 1758) en *Deilephila porcellus* (Linnaeus, 1758) in Nederland (Lep. Sphingidae)¹⁾

door

J. C. MEERMAN en R. SCHOUTEN

ABSTRACT. — The distribution of *Hyloicus pinastri* (Linnaeus, 1758) and *Deilephila porcellus* (Linnaeus, 1758) in the Netherlands (Lep., Sphingidae). Both species occur throughout the country on sandy soils. *H. pinastri* is most common in the centre of the country, while *D. porcellus* is more restricted to the coastal dunes. In the Netherlands imagines of *H. pinastri* are most common during June and July. *D. porcellus* has its peak in June.

INLEIDING

Het onderzoek naar de verspreiding en oecologie van Sphingiden in Nederland in het kader van de European Invertebrate Survey (E.I.S.) werd medio 1977 gestart. Tot dusver (april 1980) zijn gegevens verwerkt van 12 natuurhistorische musea en 25 privé-collecties, voorts werd ook informatie uit aantekeningen van waarnemers gebruikt. Als literatuurbronnen werden „Ento-

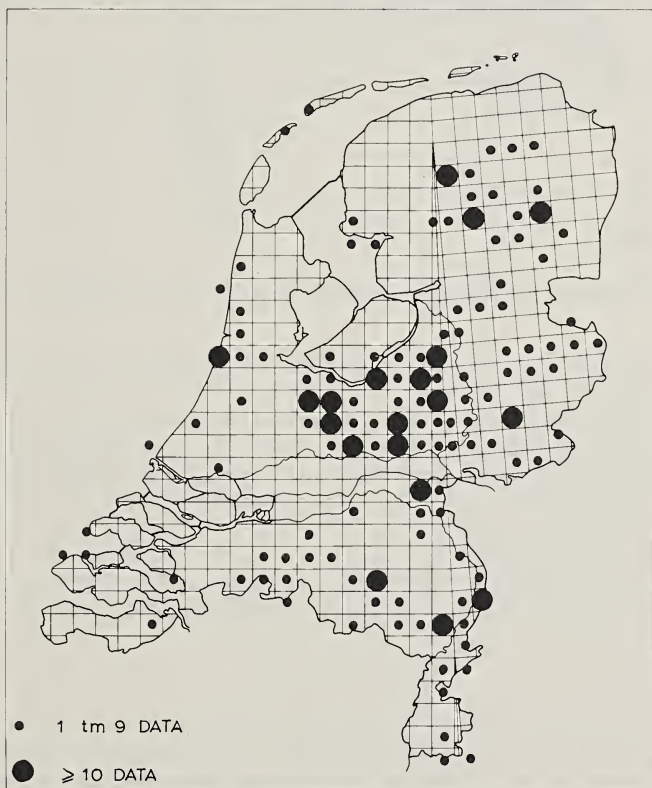

Fig. 1. Verspreiding in Nederland van *Hyloicus pinastri* volgens de gegevens tot eind 1979

¹⁾ Mededeling E.I.S.-Nederland nr. 13.

Fig. 2. Verspreiding in Nederland van *Deilephila porcellus* volgens de gegevens tot eind 1979

mologische Berichten" (vanaf jaargang 13, 1950) en het „Tijdschrift voor Entomologie" (vanaf jaargang 34, 1890) bewerkt.

Nu ruim 7800 data zijn verwerkt, lijkt het ons gewenst een voorlopige mededeling te publiceren met het doel het onderzoek te presenteren, en tegelijkertijd veldentomologen aan te moedigen hun gegevens betreffende Sphingiden aan de schrijvers te doen toekomen. Dit met het oog op het doen verschijnen in de toekomst van een definitieve publicatie die gebaseerd is op een groter aantal volledige gegevens.

Op basis van de verspreidingskaartjes van de verschillende Sphingiden die nu beschikbaar zijn, besloten we *Hyloicus pinastri* en *Deilephila porcellus* nader uit te werken. Het zijn namelijk twee soorten die een sterk van elkaar afwijkend verspreidingsgebied bezitten.

VERSPREIDING

Hyloicus pinastri is in de eerste plaats gebonden aan de verspreiding van de voornaamste voedselplant van de rups, nl. *Pinus sylvestris* (L.) (Grove den). Het valt dan ook te verwachten dat het zwaartepunt van de verspreiding van deze soort samenhangt met de zandgronden in Nederland, omdat zich juist daar aanplantingen van *P. sylvestris* bevinden. Het verspreidingskaartje (fig. 1) bevestigt dit. De magere verspreiding in N.-Brabant moet waarschijnlijk vooral geweten worden aan het geringe aantal waarnemers in dit gebied.

De belangrijkste voedselplant van de rups van *Deilephila porcellus* is waarschijnlijk *Galium verum* L. (Echt walstro). Op het verspreidingskaartje (fig. 2) zien we dat *D. porcellus*

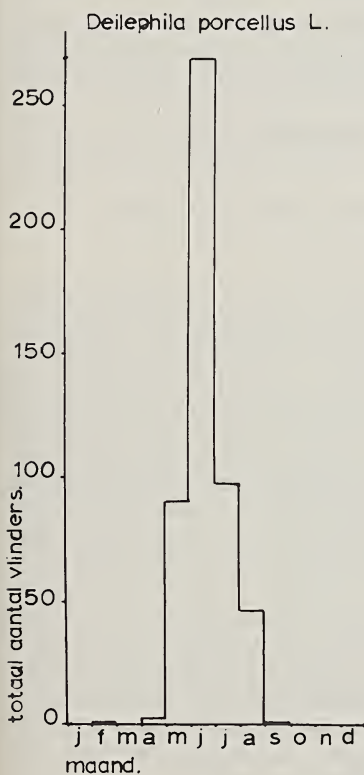
voornamelijk in de duinen voorkomt. Hoewel *G. verum* inderdaad in de duinen algemeen is, is de plant zeker niet tot dit gebied beperkt. De indruk wordt gewekt dat andere factoren dan alleen de aanwezigheid van een voedselplant bepalend zijn voor de verspreiding van *D. porcellus*. Bij het beoordelen van de verspreidingskaarten (fig. 1 en 2) dient rekening gehouden te worden met het feit dat niet even intensief in alle hokken gevangen is. Uit een aantal hokken zijn zelfs helemaal geen gegevens voorhanden. Voor wie geïnteresseerd is naar de mate van bemonstering van de hokken, moge worden verwezen naar Nieuwsbrief European Invertebrate survey-Nederland (1979) 7: 14, waarin een kaartje voorkomt dat dit in beeld brengt.

De kaartjes geven alleen de aantallen data weer waarop imagines zijn gevangen of waargenomen. Eén datum kan dus de waarneming op één dag van één dier zijn, maar ook de waarneming van 10 dieren op één bepaalde dag of maand vertegenwoordigen. De data per hok geven dus geen absolute aantallen waargenomen vlinders weer.

OECOLOGISCHE GEGEVENS

Op de ponsformulieren van E.I.S.-Nederland is ook ruimte voor het coderen van oecologische gegevens. Helaas wordt deze rubriek slechts zelden benut, en dan vaak nog onvolledig. Vooral de gegevens uit natuurhistorische musea en oudere privé-collecties moeten het vaak zonder deze oecologische gegevens stellen.

Opvallend is het hoge aantal dieren dat in een niet-natuurlijke omgeving (tuin, park) gevangen

3

4

Fig. 3. Histogram van *Deilephila porcellus*.

Fig. 4. Histogram van *Hyloicus pinastri*.

werd: nl. 79% voor *D. porcellus* en 81% voor *H. pinastri*. Het grootste deel van de verzamelaars stelt blijkbaar de vanglamp (het percentage op licht gevangen dieren bedraagt voor beide soorten 99%) gewoon dicht bij huis op. Hierdoor treedt echter ongetwijfeld een vertekening op in de biootopvoorkeur van de betrokken soorten.

Enkele verdere cijfers in procenten. Tussen haakjes de aantallen data:

		<i>H. pinastri</i>	<i>D. porcellus</i>
Omgeving:	Tuin, park	81% (110)	79% (111)
	Naaldbos	7% (10)	-
	Gemengd bos	7% (9)	2% (3)
	Duindoornstruweel	-	9% (13)
	Anders	5% (7)	9% (13)
Grondsoort:	Humusrijke gronden	74% (102)	21% (33)
	Zand	24% (33)	59% (93)
	Klei	1% (1)	20% (31)
	Anders	1% (1)	-

VLIEGTIJDEN

Zoals uit fig. 3 en fig. 4 blijkt worden de imagines van beide soorten vooral in de maanden mei tot en met augustus gevangen. De piek van *Hyloicus pinastri* evenwel volgt iets later dan die bij *Deilephila porcellus*, nl. in juli (juni bij *D. porcellus*).

Bij de samenstelling van de histogrammen is zoveel mogelijk uitgegaan van in de vrije natuur gevangen dieren. Door verzamelaars uit rups of pop opgekweekte exemplaren zijn bewust buiten beschouwing gelaten, gezien het feit dat nooit bekeken kan worden in hoeverre een opgekweekt dier op een normaal tijdstip ontpopt.

Het ene exemplaar van *D. porcellus* in februari moet waarschijnlijk verklaard worden als een gekweekt dier dat toch door de controle gekomen is.

Vakgroep dierfysiologie der Landbouwhogeschool, Haarweg 10, 6709 PJ Wageningen.
Hogewoerd 88a, 2311 HS Leiden.

BREEDING PLANTS RESISTANT TO INSECTS, 1980. Fowden G. Maxwell & Peter R. Jennings, eds. pp. XVII, 683. Bibliography with ca. 670 references, glossary, list of insect and mite species, list of vascular plant species, index (65 columns). John Wiley & Sons, Chichester, ISBN 0-471-03268-9. Price (bound) £ 15.20.

Niet alle entomologen zullen op een boek met deze titel af komen snellen. En toch missen zij dan iets. Een zeer groot deel der insekten is immers in een of ander stadium fytofaag. En veel te vaak bestaat de indruk dat planten volstrekt passieve slachtoffers zijn, die zonder „protest” zich sinds miljoenen jaren laten oppeuzelen. Maar het spreekt eigenlijk vanzelf dat herbivoren, die zo'n zware tol heffen van een plantenpopulatie een sterke selectiedruk uitoefenen in de richting van resistentie — of deze nu mechanisch is (wollige bladeren, doorns) dan wel chemisch. En het ligt dan voor de hand dat het de moeite loont om onze cultuurgewassen in deze richting een handje te helpen.

De 21 bijdragen die in dit boek worden geboden, zijn in twee blokken gegroepeerd. Het eerste blok behandelt de fundamentele aspecten van plantenresistentie, het tweede de praktische aspecten van veredeling van cultuurgewassen in termen van resistentie (alfalfa, cassave, katoen, mais, rijst, sorghum, tarwe, en in de bosbouw). De hoofdstukken vormen (vooral die in het eerste blok) een zodanig samenhangend geheel, dat het als een werkelijk overzicht over deze materie kan worden gebruikt (en niet een heterogeen samenraapsel is van lange tijdschriftartikelen, zoals men nogal eens ziet in dit soort boeken).

Het boek besluit met een ruim honderd pagina's tellend „nawoord”, dat een uitvoerige bibliografie bevat, naast een index en lijsten van plagen en gewassen. De verzorging is uitstekend, de prijs een verademing. — W. N. Ellis.